

25.5 2023
TORSDAGSSERIEN¹⁰
MUSIKHUSET KL. 19.00

NICHOLAS COLLON
DIRIGENT

JONAS SILINSKAS
TRUMPET

Väinö Raitio

Vesipatsas, balett-intermezzo (1930)

18 min

Mieczysław Weinberg

Trumpetkonsert op. 94

24 min

1. Etyder

2. Episoder

3. Fanfarer

PAUS 20 MIN

Leonard Bernstein

Symfoniska danser ur musikalen West Side Story (1960) 24 min

1. Prologue (*Allegro moderato*)

2. "Somewhere" (*Adagio*)

3. Scherzo (*Vivace leggiero*)

4. Mambo (*Presto*)

5. Cha-cha (*Andantino con grazia*)

6. Meeting Scene (*Meno mosso*)

7. "Cool" Fugue (*Allegretto*)

8. Rumble (*Molto allegro*)

9. Finale (*Adagio*)

Maurice Ravel

La valse (1919–1920)

12 min

Paus ca kl. 19.55. Konserten slutar ca kl. 21.05.

VÄINÖ RAITIO: VESIPATSAS (EN TROMB)

”Musik är färg” lär Väinö Raitio (1891–1945) har sagt. Detta färgtänkande kan härstamma från Skrjabin, som Raitios musik associeras med genom sin idealistiska strävan efter det stora okända.

Detta drag, ”aktivt framåtblickande, ibland med strävan till patos” (Sulho Ranta) eller ”det storvulna, rätlinjiga och maskulina etisk-dramatiska” (Einojuhani Rautavaara) gjorde Raitio till en i princip accepterad tonsättare i 1920-talets konservativa konstklimat.

Baletten *Vesipatsas* i två tablåer till ett libretto av dansken Poul Knudsen fick sitt uruppförande år 1920 på Finska Operan tillsammans med operan *Jephtas dotter*.

Raitio presenterade dansverkets ämne: ”En ung adelsman förälskar sig i fiskarflickan Marianne, men då det blåser upp till storm och en skrämmande tromb nalikas, tar ynglingen till flykten och lämnar flickan åt sitt öde”. Då kommer modig fiskaryngling till undsättning och verket ”slutar i en jublande dans”. *Vesipatsas* togs väl emot av kritiken, men glömdes bort i årtionden ända tills Radions symfoniorkester spelade in musiken på skiva år 1992 under Jukka-Pekka Sarastes ledning.

I baletten *Vesipatsas* har Raitio övergått från dyster expressionism till en rytmiskt och koloristiskt sprakande stil. Där framträder även en nyklassisk strömlinjeform, men det dominerande intrycket är ett befriat uttryck. Den gammalmodiga berättelsen drunknar under ett flöde av idéer, men de koreografiska utgångspunkterna hörs i de tätt växlande episoderna.

I de intima scenerna koncentreras musiken och blir kammarmusikaliskt känslig, men den stora orkestern tolkar även berättelsens patos. Raitio får ut känsla och humor ur ämnet, och sveper in allting i en exotisk ram. Enligt en kritiker slutar den modemedvetna kompositionen *Vesipatsas* med en ”uniktt rafflande” tango.

MIECZYŚLAW WEINBERG: TRUMPETKONSERT

Mieczyslaw Weinberg (1919–1996) föddes i Warszawa och flydde därifrån 1939 undan naziokupationen till Minsk, där han tog sin examen som kompositör år 1941.

I sitt nya hemland vann han Sjostakovitjs gunst, men myndigheterna accepterade honom inte och i början av 1950-talet lyckades han med nöd och näppe rädda sig undan deras judeförföljelser. Under sovjetepoken blev han en av de viktigaste symfonikerna, men först efter hans död har hans musik kommit till sin fulla rätt på 2000-talet.

Trumpetkonserten från år 1967 hör till genrens mest personliga skapelser och den skraddarsyddes för den i Ukraina födde virtuos Timofei Dokshitzer. Denne har ofta gästspelat i Finland och publiken minns hans smidiga teknik och skarpa trumpet-sound i rysk stil.

Weinbergs trumpetkonserts struktur är ovanlig, vilket gav Sjostakovitj anledning att karaktärisera verket som "en symfoni för trumpet och orkester". Första satsen har underrubriken "Etyder" och med dem börjar trumpeteten sitt hinderlopp. Orkestern slänger så ofta som möjligt käppar i hjulen, men ungefär halvvägs lugnar sig situationen och trumpeteten stämmer för ett ögonblick upp med en sordinerad melodi. En ilsket klatschande rörelse för sedan satsen till sitt slut.

Orkestern inleder dramatiskt den andra satsen "Episoder". Trumpeten kommer med elegiska motiv som kommenteras av orkestern. Ett flöjtsolo och lilla trumman bygger en bro från den seriösa och mot slutet avtagande satsen över till finalen.

Pastischer och citatteknik blev på 1960-talet ett kännetecken för den ryska postmodernismen. Som inledning till finalen antyder trumpeteten början av Mahlers femte symfoni, men musiken förvandlas snabbt till Mendelssohns *Bröllopsmarsch*. Sedan följer glimtar ur Rimskij-Korsakovs *Den gyllene tuppen* och Bizets *Carmen*. Orkestern följer som en skugga men ger rörelsen smidighet med en liten valsrytm. Avslutningen är återhållsam.

LEONARD BERNSTEIN: WEST SIDE STORY: SYMPHONIC DANCES

Leonard Bernsteins (1918–1990) *West Side Story* hade premiär på Broadway år 1957. Några år senare följde en filmversion och succé världen runt. Kompositören hemföll inte till patetiskt utspel i operastil, inte heller till de amerikanska musikalernas hurtfriska troskyldighet eller till sirapsötma à la Hollywood. Shakespeares kärlekshistoria *Romeo och Julia* flyttades till en karg stenöken, där hat vuxit upp i kärva förhållanden och kärleken trängt sig igenom asfalten som en blomma.

I sina Symfoniska danser koncentrerar Bernstein händelserna i *West Side Story*. I introduktionen presenteras spänningen mellan de två rivaliserande gängen. Musiken rör sig hotfullt, smyger i grändernas skuggor och rasar i bleckinstrumentens utbrott. Asfaltdjungelns trummor brakar på för fullt, då gängen jagar varandra och drabbar samman ända tills polisen stoppar det hela med sin visselpipa.

I den följande scenen klingar Tonys sång *Somewhere*, som drömmer om en värld där kärlek och vänskap är möjliga. Efter en dialog mellan instrumenten följer basstämornas hotande skugga. Det följande scherzot rör sig fortfarande i drömmarnas värld: de unga rymmer bort från slummen till solskenet och öppna landskap.

Den fantiserade delen slutar, då modedansen mambo börjar klinga på en skolfest. Den snärtiga latinodansen uppviglar gängen mot varandra i en urban överlevnadskamp. Tonys sång *Maria*, som arrangerats till en mild cha-cha, är ett minne från

det första mötet mellan huvudpersonerna, den judiske Tony och den kubansk-katolska Maria.

Snart är gängen igen på krigsstigen. Det hela utmynnar i slagsmål, där slutligen Tony dödar Bernardo, det tävlande gängets ledare och Marias bror. I sista scenen skipar gatan sin rätt, utkräver hämnd och dödar Tony. Marias smärta berör båda parterna alltför sent och Tonys kropp bärs bort i en begravningsprocession av båda gängen till de försvinnande hoppfulla tonerna av *Somewhere*.

MAURICE RAVEL: LA VALSE

Maurice Ravels (1875–1937) och Sergej Djagilevs inte alltid så smidiga balettsamarbete producerade några verkliga pärlor. År 1920 presenterade Marcelle Meyer på piano Ravels nyskrivna valsrapodi "Wien" för Poulenc, Stravinsky samt för Djaghilev, som fällde följande kommentar om nyheten: "Ravel, det är ett mästerverk ... men ingen balett... det är ... en målning av en balett."

Verket döptes om till *La valse* och fick sitt uruppförande år 1920, men balettpremiären ägde rum först år 1928. Rötterna till Ravels "koreografiska poem" sträcker sig ända till år 1906, då Ravel började planera en Wienerrapsodi inspirerad av Strauss' valser.

Efter första världskriget och det österrikiska kejsardömets fall fick ämnet politisk tyngd. Ravel skrev, att hans verk är "ett slags apoteos till wienervalsen". Tonsättaren förnekade att det skulle vara ett

minnesmärke till det krigsomskakade Europa, men publiken uppfattade sambandet klart och tydligt.

Scenariot som förknippats med partituret ger en tydligare beskrivning: "Dansande par skymtar mellan virvlande moln. Då dimman långsamt skingras, ser vi en stor festsal fylld av dansande par..."

Ravel har i sin komposition *La valse* betonat wienervalsens traditioner och fört den koreografiska formaliseringen av parförehållandet till en punkt, där den representativa societetskulturens underliggande, svalande passioner – makt och drifter – urartar. Valsens traditionella kadenser, avstamp och avslutning, de utdragna triolstegen och dess svindlande portamenton stegras till en sensuell dödsdans, som bevarar sin tjustring ända till slutet.

Antti Häyrynen

NICHOLAS COLLON

Britten Nicholas Collon hör till den yngre generationens mest efterfrågade och uppskattade dirigenter. Han tillträdde i augusti 2021 som Radions symfoniorkesters nionde chefsdirigent och fortsätter på sin post fram till sommaren 2028.

En viktig del i Collons programplanering för RSO utgörs av ett urval tematonsättare som varierar från en säsong till en annan. Under spelåret 2022–23 är de György Ligeti, Outi Tarkiainen och Sergej Rachmaninov. Därtill har han inbjudit Brett Dean till tonsättargäst för RSO. Collon dirigerar RSO:s säsongskonserter och därutöver orkesterns utländska gästspel på Proms i London med Pekka Kuusisto som solist och i Estland och Tyskland med Hilary Hahn.

Collon är även chefsdirigent för den brittiska kammarorkestern Aurora Orchestra som han grundade år 2004. Han har arbetat med Residentie-orkestern i Haag sedan år 2016. Först delade han posten som huvuddirigent (principal conductor) med Jan Willem de Vriend och 2018–2021 fick han hela ansvaret som chefsdirigent. Sedan hösten 2017 har han även varit förste gäst-dirigent för Gürzenich-Orchester Köln.

Collon har gästdirigerat ett flertal berömda orkestrar: utöver de brittiska

topporkestrarna bl.a. Deutsches Symphonie-Orchester Berlin, Tonhalle-orkestern i Zürich, Ensemble InterContemporain, Europeiska kammarorkestern, Oslo-Filharmonien, Franska nationalorkestern, Metropolitan-symfoniorkestern i Tokyo och Torontos symfoniorkester.

Collon har en bred repertoar och har även arbetat som operadirigent. Han har dirigerat över 200 nya verk, bland dem många uruppföranden och premiärer av kompositörer som bl.a. Unsuk Chin, Philip Glass, Colin Matthews, Nico Muhly, Olivier Messiaen, Krzysztof Penderecki och Judith Weir.

Under säsongen 2021–22 spelade Collon in musik med RSO av Sibelius, Thomas Adès och Lotta Wennäkoski. Bland hans skivinspelningar med Aurora Orchestra vann *Road Trip* (Ives, Copland, Adams och Muhly) år 2015 priset Echo Klassik i serien Klassik ohne Grenzen. Aurora Orchestras första utgåva för Deutsche Grammophon var den 2020 utkomna skivan *Music of the Spheres* (Mozart, Max Richter, Adès, Dowland/Muhly och Bowie). Han har därtill spelat in bl.a. Haydn, Ligeti, Britten och Delius samt med Hallé-orkestern ett flertal skivor med modern repertoar.

JONAS SILINSKAS

Den litauiske trumpetaren Jonas Silinskas föddes år 1989 i en musikerfamilj i Vilnius. Hans far var stämledare för basunerna i Litauens statliga symfoniorkester och hans mor var pianolärare. Jonas började studera trumpet i åtta års ålder vid den nationella musikskolan Ciurlionis och efter avlagd slutexamen flyttade han år 2009 till Finland för att fortsätta sina studier i Tammerfors under ledning av Aki Välimäki.

I Finland har Jonas Silinskas arbetat i flera orkestrar. I närmare tio år 2010–2019

var han stämledare för trumpetarna vid Tammerforsfilharmonin och senare flyttade också hans far till Finland och till samma orkester.

Silinskas har uppträtt som solist med Åbo filharmoniska orkester, Tammerfors filharmoniska orkester, samt Radions symfoniorkester. Numera är Silinskas stämledare för trumpeterna vid Radions symfoniorkester.

*Denna veckas konserter den 24 - 25.5 är
violasten Pekka Pulakkas
sista konserter med Radions symfoniorkester,
innan han går i pension. Pulakka började arbeta
i RSO år 1979.*

RADIONS SYMFONIORKESTER

Radions symfoniorkester (RSO) är Yles orkester med uppdrag att producera och främja inhemska musikkultur. Orkesterns chefsdirigent är Nicholas Collon.

Radioorkestern grundades år 1927 med en besättning på tio musiker. På 1960-talet utvidgades RSO:s besättning till full symfoniorkester. Orkesterns chefsdirigenter har varit Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste, Sakari Oramo och Hannu Lintu.

Utöver de stora klassisk-romantiska mästerverken omfattar RSO:s repertoar en hel del ny musik och orkestern uruppför årligen ett flertal verk som beställts av Yleisradio. Till RSO:s uppgifter hör även att göra friköpta inspelningar för Yleisradios arkiv av hela den inhemska orkestermusiken.

RSO har spelat in på skiva verk av bl.a. Mahler, Bartók, Sibelius, Hakola, Lindberg, Saariaho, Sallinen, Kaipainen och Kokkonen. Orkestern har för sina inspelningar fått Gramophone Award två gånger – för Lindbergs klarinettkonsert 2006 samt för Bartóks violinkonsert 2018. Orkesterns övriga pris omfattar bl.a. BBC Music Magazine Award, Presto Classical, MIDEM Classical Award samt nominering till Grammy 2020 och 2021. Skivan med Sibelius ton-diker och sånger fick priset International Classical Music (ICMA) 2018. Det inhemska EMMA-priset har RSO fått 2016 och 2019.

RSO:s konserter sänds direkt på Yle Arenan och i Yle Radio 1 samt samma kväll med fördröjning på Yle Tema. Inspelningar av konserterna sänds på Yle TV1.